

ОЦІНКА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ САКРАЛЬНИХ ПРОСТОРІВ МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Проведено аналіз сакральних просторів Могилів-Подільського, визначено їх історико-культурний потенціал. Досліджено придатність сакральних об'єктів Могилів-Подільського для організації релігійного туризму.

Ключові слова: сакральний простір, сакральний об'єкт, релігійний туризм, історико-культурний потенціал, Могилів-Подільський.

Оцінка історико-культурного потенціалу сакральних просторів в наш час є досить актуальною, насамперед тому, що активно почав розвиватися туризм загалом, а також особливого значення набуває релігійний туризм, що на сьогодні є визначальним у визначенні потенціалу сакральних просторів. Крім того, в наш час науковці приділяють увагу оцінці сакральних споруд, які є основою для розвитку релігійного туризму. Існує два основні підходи оцінки сакральних споруд. Зокрема, С. П. Кузик під час оцінки історико-культурних туристичних ресурсів виділяє окрему підгрупу «Сакральні споруди або культова архітектура», в той же час у цій підгрупі не виділено окремо монастирські комплекси, які є одними із найбільш туристично привабливих з поміж сакральних споруд [2, с. 140 – 141]. Клапчук О. О., вдосконалюючи запропоновану методику, у цю підгрупу включила монастирські комплекси, що суттєво покращило можливості дослідження сакральних споруд. Божук Т.І. запропонувала інший методичний підхід, що дозволяє оцінити досліджуваний об'єкт за 23 критеріями, кожен з яких оцінюється у три бали. Відповідно об'єкт може отримати максимум 69 балів [1, с. 262]. Під час визначення критеріїв оцінки сакрального об'єкта враховується сучасний стан, історико-культурна, рекреаційно-пізнавальна та духовна цінність самого об'єкта, а також рівень сприйняття його туристом. Ця оцінка застосовується до всіх об'єктів у населеному пункті, отримані результати додаються, тому вона є сумарною і прямо пропорційно залежить від кількості

досліджуваних об'єктів у населеному пункті. Таким чином, запропонована методика дозволяє оцінити усі основні якісні параметри сакральних об'єктів, а також враховує їх кількість на досліджуваній території [1].

До історико-культурних ресурсів, які відносяться до релігійних об'єктів, відносяться: культові споруди (монастирі, святилища, храми і храмові комплекси, капели, вівтарі, ступи); природні об'єкти – святі джерела, колодязі, гори, водойми (ріки, ставки), бори; невеликі об'єкти культури – придорожні хрести, вівтарі божеств на узбіччі доріг і стежок [3, с. 25].

Могилів-Подільський, що розмістився між гір на лівому березі Дністра, завжди був своєрідною візитівкою України на її південно-західній межі. Адже по той бік річки вже Молдова. Крім того, в м. Могилів-Подільському знаходиться велика кількість сакральних споруд, серед яких є сакральні пам'ятки архітектури місцевого значення: Миколаївський собор (1754), Церква святої Параски (1775), Грецька Георгіївська церква (1808–1819), Полкова церква Святого Благовірного Князя Олександра Невського (1904–1907), а селі Лядова розташований скельний монастир XI–XVIII ст.

У Могилів-Подільському районі великою повагою у прихожан користується Свято-Параскевинський храм, побудований 1775 року в с. Немія. Церква відвідував поет О. С. Пушкін, коли перебував на засланні (1820-24рр.). Письменник Михайло Старицький вінчався в Свято-Параскевинском храмі. Не раз бувала тут мати Лесі Українки Олена Пчілка (1920-24 рр.). Відвідували богослужіння також невістка Олени Пчілки українська письменниця Олександра Судовщікова (Грицько Григоренко) і зять, музикознавець і фольклорист, чоловік Лесі Українки Климент Квітка. Також в храмі бували поет Т. Г. Шевченко, художник В. А. Тропінін, композитор Ф. Ліст [5].

Храм святого князя Олександра Невського побудований в 1910 році за наказом Санкт-Петербурзького військового відомства, як полкова церква для військовослужбовців 48-го Одеського полку. Головною святиною і прикрасою храму є ікона Божої Матері «Скоропослушниця». Її подарував мер Могилева-Подільського Петро Петрович Бровко в 1999 році напередодні свята цієї ікони.

У храмі відразу відслужили акафіст іконі Божої Матері «Скоропослушниця», і через деякий час на ній з'явилися крапельки миро. Храм святого благовірного князя Олександра Невського є історичною пам'яткою архітектури місцевого значення.

Собор святителя Миколая Чудотворця в Могилеві-Подільському, зведений у 1754 р. на кошти болгарської, сербської та молдавської громад міста. У стінах храму зберігається чудотворний образ Святого Миколая, а також срібна дарохранительница, пожертвована імператором Олександром III в пам'ять про покійного царевича Миколу Олександровича.

Кафедральний собор вмч. Георгія Побідоносця. В 1754 році православними греками, сербами і болгарами була побудована Микільська церква. Храм мав вигляд хреста, він був одним з найдавніших на Поділлі кам'яних храмів, побудованих під впливом візантійсько-афонської архітектури. Недовго в цьому храмі тривало православне богослужіння: в 1754 році греко-католики захопили його, вигнавши священиків і парафіян.

Околиці с. Лядова належать до унікальних природних об'єктів Середнього Подністров'я. Село розташоване біля великого каньйону Дністра на лівому березі річки Лядови, з усіх боків оточене крутими схилами долини, на яких виходами крейди утворені стіни з печерами, стовпами, окремими скелями. Однак Лядова відома перш за все тим, що тут зберігся один з найдавніших православних монастирів – скельний, заснований в XI ст., який отримав поетичну назву «Подільський Афон». Він розташований на скельній терасі 90-метрової гори над Дністром. Ансамбль складається з трьох печерних храмів: Усікновення Глави Іоанна Предтечі, Святої Параскеви П'ятниці та Святого Антонія Печерського. Крім того, Лядівський скельний монастир – найдавніший у Вінницькій області архітектурний пам'ятник XI-XIX ст. За результатами обласного конкурсу «Сім чудес Вінниччини» він визнаний одним із семи чудес краю [4].

На території монастиря є могили ченців XVIII–XIX ст., а також лікувальні джерела. За легендами та народними переказами, тут зупинявся на шляху з Афону до Києва преподобний Антоній Печерський.

Біля села Озаринці у так званому Куліварському яру знаходився козацький цвинтар, де ще досі можна побачити залишки кам'яних хрестів з написами. Як розповідають старожили, цвинтар виник з початком будівництва фортеці. При вході до кладовища стоїть дерев'яна каплиця (1901р.), в якій знаходиться шанована народом кам'яна статуя Богоматері. Перлиною села є також православний храм Різдва Пресвятої Богородиці, католицький костюл Благовіщення, старий млин з круглими вікнами та оригінальною системою підводу води.

Не залишає байдужими мандрівників церква Святої Покрови в с. Бернашівка. Заплативши 5 тис. крб. козаки Касіян Гудзь та Василь Антонюк за власні кошти встановили її у 1872 р., добудувавши пізніше дерев'яну дзвіницю. Унікальні дерев'яні церкви збереглися також: у с. Борщівці – трибанна церква Покрови, зі старовинним іконостасом, збудована 1736 р.; триверха церква Святого Михаїла в с. Кричанівка. Вражає шанувальників сакральної архітектури й Іоано-Богословська церква у с. Тропове, побудована 1767 р. з окремою дерев'яною дзвіницею того року, що й храм [5].

Цікавими є 300-400-літньої давнини єврейські мацейви (надгробники) в селах Яруга та Озаринці, Серебрійський та інші доти.

Попри унікальність території Могилів-Подільського району існує ряд проблем та перешкод для функціонування сакральних просторів:

- віддаленість від населених пунктів, з яких можуть приїжджати потенційні туристи. Могилів-Подільський район є одним з найбільш віддалених від обласного центру (відстань до обласного центру становить 121 км), що знижує кількість потенційних відвідувачів району із м. Вінниці;

- переобладнання давніх храмів. Задля збереження дерев'яних храмів, їх часто оббивають пластиковою вагонкою або бляхою, що суттєво знижує атрактивність;

- занедбаний стан пам'яток, збудованих іншими національностями;
- відсутність у районі релігійно-туристичного центру;
- відсутність та застарілість дорожньо-транспортної інфраструктури. У

зв'язку із віддаленням та складними природними умовами досліджуваного району дорожня мережа перебуває у занедбаному стані, а транспортні послуги надаються неналежним чином;

- низький рівень туристичної інфраструктури;
- невелика кількість релігійних туристичних маршрутів.

Отже, оцінку історико-культурного потенціалу сакральних просторів району можна здійснювати за методиками розробленими С. П Кузиком та Т. І. Божук. На наш погляд, найбільш оптимальною є методика Т. І. Божук, адже вона дозволяє врахувати основні параметри досліджуваного об'єкту: сучасний стан, історико-культурну, рекреаційно-пізнавальну та духовну цінність самого об'єкта, а також рівень сприйняття його туристом. Проведене дослідження сакральних просторів Могилів-Подільського району вказує на їх високий історико-культурний потенціал та активне використання для організації релігійного туризму. Серед населених пунктів найбільший історико-культурний потенціал сакральних просторів та є найбільш придатним для організації релігійного туризму м. Могилів-Подільський, с. Лядова, с. Немія, с. Озаринці. Тому під час розробки релігійних туристичних маршрутів обов'язковим є включення сакральних споруд районного центру. Варто відмітити, що організація релігійного туризму у межах досліджуваного району сьогодні має ряд перепон, які пов'язані як із станом сакральних споруд, так і з соціально-економічними передумовами для розвитку туризму.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- Божук Т.І. Методичні аспекти визначення оцінки сакральних об'єктів для потреб туризму [Текст] / Т.І. Божук // Вісник Львівського державного інституту новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола. Серія "Економічні науки" – 2008. – Вип. 3. – С. 260–272.
- Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід [Текст]: монографія / С. П. Кузик – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 254 с.
- Христов Т. Т. Религиозный туризм: [Текст] Учебное пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Т.Т. Христов. – М.: Изд. центр "Академия", 2005. – 288 с.
- Давиденко В.В. Монастир /В. В. Давиденко – Вінниця: О. Власюк, Вінницький інститут МАУП. – 2005.
<http://irp.vn.ua>

